

TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

-Bilgi Notu-

Doç.Dr. Mehmet Toran, Okul Öncesi Eğitimi Uzmanı

Giriş

26 Nisan 2024 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli" olarak tanımlanan program değişikliğinin bir parçası olan "okul öncesi eğitim programı", diğer programlar gibi görüş ve öneri almak üzere bir haftalık süre ile askıya alınmıştır. Bu süre içerisinde öğretmenlerden, yurttaşlardan ve uzmanlardan görüş alınması beklenmektedir.

Eğitim-öğretim süreçlerinin ana çerçevesi olarak kabul edilen programlar birer politika belgesi olduğu için doğrudan hedeflere ve aynı zamanda da örtük hedeflere sahiptirler. Bu hedefler doğrultusunda eğitim süreçleri yönetilir, eğitim sürecine dahil olanlar üzerinde etki bırakılır ve en nihayetinde beklenen çıktı faydaya dönüştürülür. Bununla birlikte "hazırlayan-uygulayan-uygulanan" arasında doğrudan ya da dolaylı bir güç ilişkisi yaratan bu belgelerin mümkün olduğunca katılımcı, kapsayıcı ve tüm paydaşların ortak akli ile hazırlanması güç ilişkilerini minimum düzeye indirmesi açısından önemlidir.

Askıya çıkarılmış olan "Taslak Okul Öncesi Eğitim Programı" ilk defa diğer eğitim basamakları ile birlikte ele alınmış ve iddia edildiği üzere bütüncül bir yaklaşımın parçası olarak kabul edilmiştir. Bu taslak programın, eğitim uygulamalarının temel çerçevesi olduğu için "pedagojik", ayrıca bir politika belgesi olduğu için "politik" değerlendirmesinin yapılması elzemdir. Bu iki değerlendirmeyi daha kolay yapabilmek için ayrıca "teknik" değerlendirmeye de ihtiyaç bulunmaktadır.

Teknik (Biçimsel) değerlendirme

Askıya çıkarılmış olan "Taslak 2024 Okul Öncesi Eğitim Programı";

- 1- Program "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni" temel alınarak hazırlanmıştır.
- 2- Toplam 392 sayfadan oluşmaktadır.
- 3- Programda belirlenen amaç sayısı 4'tür.
- 4- Programda 26 temel ilke belirlenmiştir.
- 5- Program "ulusal beceri ağı" oluşturulması iddiasıyla hazırlanmıştır.
- 6- Programın tanıtımında programın hangi yaş grubuna uygulanacağı belirtilmemiş, ancak örneklerden hedef yaş grubunun 36-72 ay olduğu görülmektedir.
- 7- Türkiye okul öncesi eğitimi program geliştirme geleneğinde yer alan gelişim temelli "kazanım" ve "göstergeler" yerine etkinlik temelli "beceriler" belirlenmiştir. Bu etkinlikler "Alan" olarak tanımlanmıştır.
- 8- Programda 7 "Alan" becerisi belirlenmiştir. Bunlar; Türkçe, Matematik, Fen, Sosyal, Hareket ve Sağlık, Sanat ve Müzik alan becerileridir.
- 9- Programda alan becerilerine ek olarak "Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri", "Kavramsal Beceriler", "Eğilimler", ve "Erdem-Değer-Eylem" olmak üzere 4 beceri alanı eklenmiştir.
- 10- **Türkçe Alan Becerileri** için dört temel dil becerisi hedeflenerek 17 beceri seti oluşturulmuştur.

- 11- **Matematik Alan Becerileri** için 6 temel matematik becerisi hedeflenerek 16 beceri seti oluşturulmuştur.
- 12- **Fen Alan Becerileri** için 13 temel fen becerisi hedeflenerek 13 beceri seti oluşturulmuştur.
- 13- **Sosyal Alan Becerileri** için 11 temel sosyal becerisi hedeflenerek 27 beceri seti oluşturulmuştur.
- 14- Hareket ve Sağlık Alan Becerileri için 3 temel hareket ve sağlık alan becerisi hedeflenerek 13 beceri seti oluşturulmuştur.
- 15- **Sanat Alan Becerileri** için 4 temel sanat alan becerisi hedeflenerek 4 beceri seti oluşturulmuştur.
- 16- **Müzik Alan Becerileri** için 6 temel müzik alan becerisi hedeflenerek 19 beceri seti oluşturulmuştur.
- 17- Türkçe, matematik, fen ve sosyal alan becerileri “Öğretim Programları Ortak Metni” bulunan “Alan” becerileri ile ilişkilendirilerek geliştirilmişken; Hareket ve sağlık, sanat ve müzik alan becerileri “okul öncesi eğitimi programına” özgü geliştirilmiştir.
- 18- Alan becerilerinin toplam 404 göstergesi bulunmakta ve bunun 200’üne yakını sadece sosyal ve müzik alanına ait olduğu, geri kalan 200 göstergenin ise Türkçe, fen, matematik, hareket ve sağlık ve sanat alan becerilerine ait olduğu görülmüştür.
- 19- **Sosyal ve Duygusal Öğrenme becerileri** 3 temel sosyal duygusal öğrenme becerisi belirlenerek 7 beceri setini oluşturan 36 süreç bileşeni 87 göstergeden oluşturulmuştur.
- 20- **Kavramsal Beceriler**, 26 bütünleşik beceriyi oluşturan 87 süreç bileşeninden oluşturulmuştur.
- 21- **Eğilimler**, 3 temel eğilim çerçevesi belirlenerek 21 eğilim setinden oluşturulmuştur.
- 22- **Erdem-Değer-Eylem Modeli** için 20 Değer, 70 eylem ve bu eylemler için 402 gösterge oluşturulmuştur.
- 23- Erdem-Değer-Eylem modelinin uygulanması için ayrıca hangi yaklaşım ve yöntemlerin kullanılacağı belirlenmiştir.
- 24- Değerler eğitiminin uygulama ilke ve esasları “Erdem-Değer-Eylem Modelinin Uygulanmasına Yönelik İlke ve Esaslar” başlığında maddelendirilerek belirtilmiştir (s. 113-114).
- 25- **Okuryazarlık Becerileri** için 10 temel okuryazarlık beceri alanı belirlenerek 57 bütünleşik beceri seti 169 süreç bileşeni ile oluşturulmuştur.
- 26- Okul öncesi dönem çocuklarının yaş grubuna göre Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Okul Öncesi Eğitim Programı Alan matrisleri oluşturulmuştur.
- 27- Aile katılım çalışmaları “Aile/Toplum Katılımı” olarak programa eklenmiştir.
- 28- Aylık Eğitim Planı, Günlük Eğitim Planı uygulamalarının nasıl gerçekleştirileceği açıklanmış yaş grubuna göre şablonlar verilmiştir.
- 29- Aile/Toplum Katılımı çalışmalarının programda nasıl yer alacağı belirtilmiş örnek uygulamalar verilmiştir.
- 30- Öğretim sürecinin değerlendirilmesi “öğretmen, çocuk, program” yönünden olmak üzere üç boyut üzerine inşa edilmiş ve nasıl gerçekleştirileceği örnek olarak sunulmuştur.
- 31- Öğretim süreci değerlendirmesi “Beceri Gözlem, Aylık Değerlendirme, Portfolyo Ürün Değerlendirme, Beceri Edinim Raporu” olmak üzere 4 teknik üzerine kurgulanmıştır.
- 32- 10 boyutu kapsayan toplam 91 üzeri kavramdan oluşan Kavram listesi oluşturulmuştur.
- 33- Belirli Gün ve Haftalar listesi oluşturulmuştur.
- 34- Aile katılım çalışmalarını planlamak için “Aile ihtiyaç belirleme formu”, “Aile katılımı tercih formu” oluşturulmuştur.
- 35- “Toplum Katılımı” çalışmaları ilk defa programın bir parçası haline getirilmiş ve “sınıf içi” ve “sınıf dışı”, “okul içi”, “okul dışı” toplum katılımı çalışma ilkeleri belirlenmiştir.

- 36- Programın uygulanacağı 9 öğrenme ortamı belirlenmiştir. Okul dışı öğrenme ortamı ve erken okuryazarlık öğrenme ortamı 2024 yılında programa eklenen yeni öğrenme ortamlarıdır.
- 37- Program “Beceri Alanı” üzerine inşa edildiği için “Etkinlik Çeşitleri” beceri alanı adı ile anılmakta ve etkinliklerin bireysel, küçük grup ve büyük grup etkinlikler olmak üzere uygulanması gerektiği belirtilmektedir.
- 38- Aylık Plan ve Günlük Plan hazırlarken dikkat edilmesi gereken hususlar belirlenmiştir.
- 39- Günlük planda “Öğretme-Öğrenme Uygulamaları” Güne Başlama, Öğrenme Merkezlerinde Oyun, Beslenme-Toplanma-Temizlik, Etkinlikler ve Değerlendirme sürecinden oluşmaktadır. Etkinlik türleri belirlenmediği için örnek uygulamalar genelde tek bir etkinlik türü üzerinden gösterilmiştir. Beklenen en az 7 etkinlik türünün gün içerisinde ele alınmasıdır.
- 40- Programda “tam gün” veya “yarım gün” uygulamaya dönük ifade bulunmamaktadır.
- 41- Programda bireysel farklılıkların gözetilmesi için “Farklılaştırma” yöntemi benimsenmiş ve bunun Zenginleştirme ve Destekleme uygulama teknikleri ile yer alması gerektiği ifade edilmiştir.
- 42- Uygulamada karşılık bulması beklenen hedeflere ulaşılması için;
- 404 alan becerisi göstergesi
 - 402 erdem-değer-eylem göstergesi
 - 87 sosyal duygusal öğrenme göstergesi
 - 87 kavramsal beceri süreç bileşeni
 - 21 eğilim
 - 169 okuryazarlık süreç bileşeni
- belirlenmiştir.

Eğitim-Öğretim Bağlamında Değerlendirme

Askiya çıkarılmış olan “Taslak 2024 Okul Öncesi Eğitim Programı” eğitim ve öğretim bağlamında değerlendirildiğinde;

- 1- Program beceri temelli hazırlanmıştır.
- 2- Program “ulusal beceri ağının” bir parçası olarak hedeflenmiş ve geliştirilmiştir.
- 3- Programın 4 temel amacı bulunmaktadır, bu amaçlara ulaşmak için beceriler seti geliştirilmiştir.
- 4- Programdaki bütün bileşenler, beceri setleri “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni” ile ilişkilendirilerek geliştirilmiştir.
- 5- Hazırlanmış olan taslak programın değerler çerçevesine bağlı olarak “Erdem-Değer-Eylem Modeli” ne uygun yürütülmesi beklenmektedir. “Erdemli insan” felsefesininin oluşturulabilmesi için millî ve manevi değerlerin edinimi program içerisindeki diğer tüm beceri alanlarıyla değerlerin bütünleştirilerek ele alınması beklenmektedir. Çocukların yaşına göre üst düzey kalan değerlerin öğretmen tarafından çocuğa indirgenerek uygulanması beklenmektedir (s.113).
- 6- Geliştirilmiş olan taslak programda çocuk merkezli değil, öğrenme merkezli bir yaklaşım söz konusudur.
- 7- Geliştirilmiş olan taslak programda oyun bir araç olarak ele alınarak bir öğretim yöntemine indirgenmiştir. Oysa çocuğun önemli yaşam aktivitesinden biri olan oyunun programın felsefesinde yer almamış olması programın daha didaktik “öğrenme merkezli” bir yaklaşıma sahip olmasına neden olmuştur.
- 8- Programın “Öğretme-Öğrenme Uygulamaları” alanında yapılandırmacı ve davranışçı bir yaklaşımın benimsendiği eklektik bir yaklaşım söz konusudur. Bununla birlikte özellikle “Erdem-

Değer-Eylem Modeli” alanında “telkin” tekniğinin bir öğretim metodu olarak benimsendiği görülmektedir.

- 9- Çocuğun gelişim alanları (bilişsel, sosyal, duygusal, dil ve psikomotor) yerine öğrenme alanları (Türkçe, matematik, fen, sosyal, hareket ve sağlık, sanat, müzik) temel alınarak hedefler belirlenmiştir.
- 10- Programda 7 “Alan” becerisi belirlenmiştir. Bunlar; Türkçe, Matematik, Fen, Sosyal, Hareket ve Sağlık, Sanat ve Müzik alan becerileridir.
- 11- Programda alan becerilerine ek olarak “Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri”, “Kavramsal Beceriler”, “Eğilimler” ve “Erdem-Değer-Eylem” olmak üzere 4 beceri alanı eklenmiştir.
- 12- Geliştirilmiş olan taslak okul öncesi eğitim programında 1000’in üzerinde gösterge söz konusudur. Bu kadar yoğun gösterge sayısının teknik olarak uygulanabilmesi güç olmakla beraber amaca ulaşmayı da güçleştirecektir.
- 13- Programda iki yönlü eğitim planlamasının yapılması önerilmektedir. İlki “öğrenme hedeflerinden” “değerlere” doğru, ikincisi ise “değerlerden” “öğrenme hedeflerine” doğrudur. Program tasarımında değerlerin mutlaka tüm becerilerle ilişkilendirilmesi “Erdem-Değer-Eylem Modelinin Uygulanmasına Yönelik İlke ve Esaslarda” belirtilmiştir (s.113).
- 14- Beceri temelli olarak hazırlanan programda özne çocuk değil öğretmen olmuştur ve öğretmenin rolü her ne kadar rehber olarak tanımlanmış olsa da asli görevi “erdemli insan” yetiştirmek olduğundan geleneksel öğretmen merkezli bir yaklaşımın benimsendiği görülmektedir.
- 15- Okuryazarlık becerilerinin bütün alanlarla ilişkilendirilerek okul öncesi eğitimi kademesi için farkındalık düzeyinde ele alınması beklenmektedir.
- 16- Okul öncesi eğitim programında etkinlik değil öğrenme alanı ön plana çıkmıştır.
- 17- Öğrenme alanları için öğrenme ortamları (fen, kitap, blok merkezi vd) belirlenmiştir, uygulamaların bu öğrenme ortamlarında yapılması beklenmektedir.
- 18- Etkinliklerin uygulanması sürecinde bireysel-küçük grup-büyük grup etkinliklerine yer verilmesi beklenmektedir.
- 19- Değerlendirme öğretmen, program ve çocuk olmak üzere 3 boyutlu olarak ele alınmıştır, kanıt temelli değerlendirmenin yapılabilmesi için farklı değerlendirme araçları örnek olarak önerilmiştir.
- 20- Aile katılım çalışmalarına ilk defa toplum katılımı eklenmiştir. Toplum katılımı sınıf içi ve dışı olmak üzere okul içi ve dışı uygulamaların yapılması önerilmiştir. Toplum katılımında STK’lar ön plana çıkarılmıştır, STK’lar ile sınıf ve okul düzeyinde iş birliği yapılması tavsiye edilmiştir.
- 21- Program öğretmenleri “değerleri” çocuklarla beraber öğrenen olarak ele almıştır (s.114).
- 22- Değerlerin öğretiminde aileler hem hedef kitle hem de paydaş olarak ele alınmıştır. Değerler eğitimine aile ile başlanması için etkili aile ve toplum katılımı çalışmalarının yapılması beklenmektedir.
- 23- Yer yer bütünlüğün sağlanamadığı, bağlantıların kopuk olduğu, oldukça fazla kavramın yer aldığı ama kavram olarak da tutarlılığın göz ardı edildiği bir taslak okul öncesi eğitim programı geliştirildiği söylenebilir.

Eğitim Politikaları Bağlamında Değerlendirme

Askıya çıkarılmış olan “Taslak 2024 Okul Öncesi Eğitim Programı” eğitim politikaları bağlamında değerlendirildiğinde;

- 1- Taslak program "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni" temel alınarak geliştirilmiştir. Özü itibarıyla okul öncesi eğitim programının bu ortak metne bağlı olması

Türkiye’de yıllardır savunulan ve nispeten uygulanan, esnek, öğretmene özgürlük tanıyan, geliştirilebilir, çocuğun yüksek yararını gözeten ve eklettik bir yaklaşımdan vazgeçtiğini göstermektedir.

- 2- Geliştirilen taslak okul öncesi eğitim programı 4 amaç üzerine kurgulanmıştır. Bu amaçlardan 3’ü okul öncesi eğitimin felsefesine uygun bir şekilde belirlenmişken, 1 tanesi ise (İçinde yaşadığı toplumun değerlerine uygun davranışlar sergilemelerini sağlamak, s.7) tamamen çocuğu nesneleştiren, edilgenleştiren, metalaştıran ve pasif bir alıcıya dönüştüren bireye indirgemektedir. Bu tür uygulamalar, çocuk haklarının ve çocuğun yüksek yararının göz ardı edilmesine neden olacak uygulamalara kapı aralayabilir. Bununla beraber toplum çok katmanlı ve sınıfsal bir yapıda olduğu için “yaşanılan topluma uygun davranışlar” dayatması açıklığa kavuşturulmalıdır.
- 3- Taslak okul öncesi eğitim programında çocuklara kazandırılması gereken becerilerin milli ve manevi değerlerle ilişkilendirilmesi beklenmektedir. Bunun özellikle “Erdem-Değer-Eylem” uygun yürütülmesi beklenmekte ve “erdemli insan” modeline erişilmesi beklenmektedir. Bu bağlamda hazırlanmış olan taslak program çocuğu iktidarın önemli bir temsilcisi olarak değerlendirmekte ve çocuğu bu bağlamda inşa etmek istemektedir.
- 4- Taslak okul öncesi eğitim programında belirlenmiş olan beceriler ile okul öncesi eğitimden 12. sınıfa kadar olan “ulusal beceri ağının” temeli olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda esnek olmayan, özgürlükçülüğü dışarıda tutan, programı uygulayan öğretmenin yaratıcılığını sınırlayan ve otoriteleştiren bir taslak okul öncesi eğitim programı hazırlandığını söyleyebiliriz.
- 5- Okuryazarlık alanında (Finans okuryazarlığı vb) içinde birçok piyasacı ve tüketici insan özelliği barındıran beceriler ya da göstergeler çocukların ekonomik anlamda bireyci olmalarını teşvik etmekte, dayanışma ve iş birliğini dışarıda tutmaktadır.
- 6- Taslak okul öncesi eğitim programında değerler eğitimi, programlar arası bir bileşen olarak ele alınmış ve değerlerin kazandırılabilmesi için öğrenme-öğretme yaşantılarında, sınıf içi ve dışı etkinliklerde ve zenginleştirme/destekleme etkinliklerinde değerlere yer verilmesi gerekmektedir (s.113). Bu bağlamda hazırlanmış olan taslak okul öncesi eğitim programı değer odaklı bir program olarak muhafazakarlığı temel amaç edinen bir program olarak değerlendirilebilir.
- 7- Okul Öncesi Eğitim Programı’nda yer alan değerler Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli’ndeki “Erdem-Değer-Eylem Modeli” temel alınarak belirlenmiştir. Modelin nihai hedefi “Huzurlu Aile ve Toplum” ile “Yaşanabilir Çevrede Huzurlu İnsan” yetiştirebilmek olarak belirlenmiştir. İlgili modelde 20 çatı değer bulunmakla birlikte bu değerlere okul öncesi dönem çocuklarının gelişimsel özellikleri dikkate alınarak programın her alanında yer verilmiştir (s.113). Bir toplum, insan biçiminin tarif edildiği bu model yapısı gereği ilerici değil, gerici bir model olduğu söylenebilir.
- 8- Geliştirilmiş olan taslak okul öncesi eğitim programında yer alan Aile/Toplum Katılımı çalışmaları her ne kadar kapsayıcılık açısından beklenen bir şey olsa da Aile/Toplum katılımı ile herhangi bir “protokole” gerek kalmaksızın okul öncesi eğitim faaliyetlerinin sınıf ve okul bazında başka kurum ve kuruluşlara devredilmesi anlamına da gelmektedir. Bu aile7toplum katılımı çalışmalarını okul bazından ilgili yönetici ya da öğretmenin inisiyatifine ya da tasarrufuna bırakmaktadır.
- 9- Geliştirilmiş olan taslak okul öncesi eğitim programının uygulanmasında iki başlık altında ilkeler belirlenmiş ve bu ilkeler gözetilerek planlamaların-uygulamaların yapılması beklenmektedir. Bunlardan ilki “Okul Öncesi Eğitim Programının İlkeleri”(s.8-11) diğeri ise “Erdem-Değer-Eylem Modelinin Uygulanmasına Yönelik İlke ve Esaslar” (s.113-114) olarak belirlenmiştir. Bir anlamda bu ilke ve esaslar programın tüm bileşenlerinin nasıl uygulanacağını, çocuğun nasıl ele alınacağını,

planlamanın nasıl yapılacağını belirlemektedir. Bu ilkeler incelendiğinde statükoyu koruyan ve merkezietçi bir yaklaşımin benimsendiği söylenebilir.

Sonuç

26 Nisan 2024 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli" olarak tanımlanan program değişikliğinin bir parçası olan "okul öncesi eğitim programı" teknik, eğitim-öğretim ve eğitim politikaları bağlamında mümkün mertebe nesnel bir şekilde bilimsel yetkinlikler doğrultusunda değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme, özellikle askı sürecinde yurttaşlara rehberlik etmesi açısından yapılmıştır. Program değerlendirme görüşlerinizi <https://gorusoneri.meb.gov.tr/> adresi üzerinden iletebilirsiniz.